

KLAUDIA KORDA

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

ORCID: 0000-0001-6762-2195

**Permanentny charakter obecności Ducha Świętego
w dziewictwie konsekrowanym
w świetle księgi liturgicznej *Obrzędy konsekracji dziewic***

**The Permanent Character of the Presence of the Holy Spirit
in Consecrated Virginity
in the Light of the Liturgical Book *Rites of Consecration of Virgins***

Abstract

The aim of the article is to show the permanent character of the presence of the Holy Spirit in consecrated virginity. The texts contained in the liturgical book *Rites of Consecration of Virgins*, which is part of the post-conciliar Roman Pontifical, outline the image of the Third Person of the Holy Trinity as: the voice of God addressed to man, the giver of charisms, the helper on the way of consecrated life and the one who leads to holiness. The pneumatological trait marked in the rites shows how the presence of the Holy Spirit in the life of Christian virgins is connected with the anointing with the oil of crucifixion in the sacraments of Christian initiation. It is in them that the gift of the Divine Spirit initiated in the act of consecration is deepened and prepares the woman for her new role: bride and co-operator of Christ in the world. This trait also points to the Blessed Virgin Mary as the perfect model of virginity and cooperation with the Holy Spirit. Taking up reflection on the action of the Paraclete in the life of virgins contributes to noticing the truth that the Holy Spirit is present not only in the sacraments, but that His closeness is also realized in the everyday human life. Faith in the causative power of the Divine Spirit, prayer for His action and the gifts asked for in the prayer of consecration are the first steps for the silent breeze of the Third Person of God to enter into the *lex vivendi* of the Christian virgin. As a result,

she shines in her environment as one who has heard the call and fulfils the will of God with ardent love, by the power of the Spirit.

Keywords: virgins, consecration, Holy Spirit, rite, virginity, bride.

Abstrakt

Celem artykułu jest ukazanie permanentnego charakteru obecności Ducha Świętego w dziewictwie konsekrowanym. Teksty zawarte w księdze liturgicznej *Obrzędy konsekracji dziewic*, stanowiącej część posoborowego pontyfikatu rzymskiego, nakreślają obraz trzeciej Osoby Trójcy Świętej jako: głos Boży skierowany do człowieka, dawcę charyzmatów, wspomóżyciela na drodze życia konsekrowanego i tego, który prowadzi ku świętości. Rys pneumatologiczny zaznaczony w obrzędach ukazuje, jak obecność Ducha Świętego w życiu dziewic chrześcijańskich związana jest z namaszczeniami olejem krzyżma w sakramentach inicjacji chrześcijańskiej. To w nich zapoczątkowany dar Duch Bożego w akcie konsekracji zostaje pogłębiony i przysposabia kobietę do nowej roli: oblubienicy i współpracownicy Chrystusa w świecie. Rys ten kieruje wzrok również na osobę Najświętszej Maryi Panny, stanowiącej doskonały wzór dziewictwa i współpracy z Duchem Świętym. Podjęcie namysłu nad działaniem Parakleta w życiu dziewic przyczynia się do zauważenia prawdy o tym, iż Duch Święty jest obecny nie tylko w sakramentach, ale również Jego bliskość urzeczywistnia się w codzienności człowieka. Wiara w moc sprawczą Ducha Bożego, modlitwa o Jego działanie i dary, o które się prosi w modlitwie konsekracji, są pierwszymi stopniami do wejścia cichego powiewu trzeciej Osoby Boskiej w *lex vivendi* dziewicy chrześcijańskiej. Dzięki temu w swoim środowisku jaśnieje jako ta, która usłyszała wezwanie i z gorącą miłością wypełnia wolę Boga mocą Ducha.

Słowa kluczowe: dziewice, konsekracja, Duch Święty, obrzęd, dziewictwo, oblubienica.

Kościół od najdawniejszych czasów ukazywany był jako Oblubienica Chrystusa. Obraz ten w swej głębokiej symbolice wskazywał nie tylko na więź łączącą poszczególne członki Mistycznego Ciała z Głową, lecz również stanowił wzór życia chrześcijan. Czasy apostołskie znalazły doskonałe odzwierciedlenie tej symboliki w życiu kobiet, które „odpowiadając na charyzmat wzbudzony w nich przez Ducha Świętego, z oblubieńczą miłością oddają się Panu Jezusowi w dziewictwie”¹. Ów impuls wy-

¹ Kongregacja ds. Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego. 2019. *Ecclesiae sponsae imago. Instrukcja na temat ordo virginum*. Pelplin: Wydawnictwo Bernardinum, 29.

chodzący od trzeciej Osoby Trójcy Świętej, jak zauważył Achille Maria Triacca OSB, ma ukazać prawdę, iż chrześcijańskie dziewictwo, gdyby nie było owocem Ducha Świętego – byłoby niczym². Zatem nie budzi zdziwienia fakt, że wpisano konsekracje dziewic w poczet „najcenniejszych skarbów liturgii rzymskiej”³. Mając na uwadze zaszczytne miejsce tego obrzędu w Kościele, należy pokrótce przybliżyć jego historyczny rozwój, aby dostrzec w tym długim procesie działanie Ducha Świętego. Owa rzeczywistość kształtowania się obrzędu na przestrzeni wieków w Kościele dopełniona zostanie analizą tekstów z księgi liturgicznej *Obrzędy konsekracji dziewic*, wykazującej w swojej strukturze treści pneumatologiczne i maryjne. Dzięki temu możliwe stanie się odkrycie permanentnej obecności trzeciej Osoby Trójcy Świętej w życiu dziewic poświęconych Bogu, wchodzących przez akt konsekracji w głębszą rzeczywistość *communio* w aspekcie wertykalnym i horyzontalnym.

1. Zarys historii kształtowania się *ordo virginum*

W Starym Testamencie dziewictwo uznawane było za synonim bezpłodności, uchodzącej za poniżenie i hańbę. Przeciwstawiano je jednocześnie małżeństwu, którego głównym celem było wydanie na świat potomstwa rozumianego jako znak błogosławieństwa Bożego. Jedynie dziewictwo przedmałżeńskie cieszyło się szacunkiem i poważaniem, co odzwierciedlał przepis z Kpł 21,13-14, który nakazywał, aby arcykapłan poślubił wyłącznie dziewicę⁴.

Dopiero moment Wcielenia, czyli wejście Syna Bożego w dzieje ludzkości, przyniosło zmianę myślenia o stanie bezzennym. Jezus przez swoją osobę, nauczanie i życie jawił się jako źródło, w którym dziewictwo nabrało nowego znaczenia i rysu eschatologicznego. Pan w swoim nauczaniu podkreślał, iż życie w stanie dziewiczym powinno być podjęte jako dobrowolna decyzja. Taka koncepcja dziewictwa odnosiła się do tych, którzy rozumieli jego sens⁵, jakim jest nie tyle rezygnacja z małżeństwa,

² Por. Achille M. Triacca. 2005. *Matrimonio e verginità. Teologia e celebrazione per una pienezza di vita in Cristo*. Città del Vaticano: Libreria Editrice Vaticana, 346.

³ Święta Kongregacja Kultu Bożego. 2001. Dekret. W *Pontyfikal Rzymski odnowiony zgodnie z postanowieniem Świętego Soboru Powszechnego Watykańskiego II, wydany z upoważnienia papieża Pawła VI, poprawiony staraniem papieża Jana Pawła II: Obrzędy konsekracji dziewic*. Wydanie wzorcowe. Katowice: Księgarnia św. Jacka. 7 (dalej: OKD).

⁴ Por. Ignace de la Potterie. 1994. Dziewictwo. W *Słownik teologii biblijnej*. Tłum. Kazimierz Romaniuk, 254. Poznań: Pallottinum.

⁵ „Bo są niezdatni do małżeństwa, którzy z łona matki takimi się urodzili; i są niezdatni do małżeństwa, których ludzie takimi uczynili; a są także bezzenni, którzy ze względu na królestwo niebieskie sami zostali bezzenni” (Mt 19,12).

lecz życie dla Królestwa Bożego⁶. Jedną z ważniejszych postaci, która zrozumiała nauczanie Chrystusowe w tej materii, był św. Paweł. Apostoł Narodów po nawróceniu pod Damazkiem stał się celibatariuszem oraz „teoretykiem i propagatorem doktryny na temat dziewictwa konsekrowanego”, oddając swoje życie w służbie głoszenia Ewangelii⁷. Można stwierdzić, że on jako pierwszy napisał swego rodzaju traktat o wyższości dziewictwa, umieszczając go w 1 Kor 7,25-38 przy okazji udzielania odpowiedzi na pytania dotyczące ślubu i małżeństwa. W powyższym fragmencie św. Paweł chciał zarysować Koryntianom perspektywę wychodzącą poza ramy myślenia starotestamentalnego. Dla Apostoła Narodów dziewictwo miało łączyć się z wolnością oraz prawem do życia w stanie beżennym w oddaniu się Panu. Dlatego wspólnocie korynckiej wskazywał za wzór Kościół – czystą dziewicę (2 Kor 11,2), którą miał przedstawić Chrystusowi⁸.

Lud Boży, opierając się na wskazaniach zawartych w nauczaniu Syna Bożego i listach św. Pawła, wypracował w późniejszych wiekach osobny stan *ordo virginum*. Pierwsze trzy wieki chrześcijaństwa zaliczały do tej grupy kobiety żyjące w swoich domach oraz prowadzące styl życia podobny w swej zewnętrznej formie do codzienności niewiast będących w tym samym wieku czy grupie społecznej. Jednakże podkreślano różnicę między nimi przez zaakcentowanie charyzmatu dziewictwa widzianego w oddawaniu się kultowi Bożemu i dziełom miłosierdzia. Pogłębienie refleksji teologicznej nad stanem *ordo virginum* nastąpiło za sprawą Orygenesusa. To on umieścił „dziewictwo zaraz po apostołstwie i męczeństwie” oraz „wprowadził ideę związku oblubieńczego duszy dziewiczej z Chrystusem” do dyskursu teologicznego⁹.

W IV w. zaczęto dokonywać rozróżnienia na dziewice żyjące w świecie i prowadzące życie wspólnotowe w monasterach. Z tego też czasu pochodzą pierwsze wzmianki o sprawowaniu obrzędu konsekracji dziewic¹⁰. Pierwsza z nich znała-

⁶ Por. Krzysztof Konecki. 2016. „Historia i teologia konsekracji dziewic”. *Anamnesis* 84 (1): 57–58.

⁷ Por. Konecki. 2016. „Historia i teologia konsekracji dziewic”, 58.

⁸ Por. Dziewica. 2001. W *Leksykon biblijny*. Red. Fritz Rienecker, Gerhard Maier, Waldemar Chrostowski (red. wyd. pol.). Tłum. Danuta Irmińska, 192. Warszawa: Oficyna Wydawnicza „Vocatio”.

⁹ Por. Jan Miazek. 1983. „Odnowiony obrzęd konsekracji dziewic”. *Collectanea Theologica* 53 (3): 69.

¹⁰ Warto wspomnieć, iż przy obrzędzie konsekracji dziewic nie dokonywano nałożenia rąk, jak to miało miejsce w przypadku święceń prezbiterów i biskupów. Dlatego w zachodnim myśleniu odnaleźć można rozróżnienie między terminem *instituire*, odnoszącym się do ustanawiania lektorów, wdów, dziewic itp., a *ordinare*, odnoszącym się wyłącznie do kleru. Fakt ten potwierdza zapis w *Konstytucjach apostołskich*: „Tenże Jakub o dziewicach. Dziewicy się nie ustanawia, gdyż nie mamy w tej sprawie nakazu Pańskiego. Dziewictwo jest nagrodą za jej osobistą decyzję podjętą nie z niechęci do małżeństwa, ale z pragnienia poświęcenia się pobożności”. *Konstytucje Apostolskie*. 2007.

zła się w liście papieża Syrycjusza (384–399) do biskupów Galii, gdzie zawarte zostały kanony synodu rzymskiego (392–393). Zaś kolejne świadectwo dotyczyło obrzędu, jakiego dokonał papież Liberiusz, który w 352 r., w święto Epifanii, w Bazylice św. Piotra w Rzymie w obecności laikatu dokonał konsekracji Marceliny – siostry św. Ambrożego¹¹.

Od IX w. zauważa się tendencję spadkową udzielania konsekracji kobietom żyjącym w świecie, zaś w XVI w. obrzęd ten zaniknął całkowicie¹². Pierwsze próby wznowienia tego rytu zbiegają się w czasie z powstaniem ruchu liturgicznego. Prosper Guéranger OSB, który był jedną z czołowych jego postaci, 15 sierpnia 1868 r. przy aprobachie Stolicy Apostolskiej dokonał konsekracji siedmiu mniszek w opactwie w Solesmes. Obrzęd odbył się w oparciu o rubryki i teksty zamieszczone w pontyfikale rzymskim. Jednakże ów benedyktyn połączył w jednym akcie liturgicznym profesję mniszą z konsekracją dziewic. Od tego momentu zauważa się wzrost zainteresowania tematem udzielania konsekracji kobietom, które chcą zostać oblubienicami Chrystusa, ale bez wstępowania do klasztoru. Pomimo tego do licznych próśb skierowanych przez biskupów do Stolicy Apostolskiej, aby dokonywać konsekracji dziewic żyjących w świecie według *Pontificale Romanum*, Kongregacja Rytów odnosiła się w sposób negatywny¹³. W 1927 r. papież Pius XI (1922–1939) ograniczył udzielanie konsekracji kobietom żyjącym w świecie według tego obrzędu. Zaś w 1950 r. Pius XII (1939–1958) „zradyzalizował to stanowisko, zastrzegając je wyłącznie dla mniszek”¹⁴. Dopiero promulgacja księgi liturgicznej *Ordo consecrationis virginum* w 1970 r. przywróciła możliwość konsekracji dziewic niebędących mniszkami. Była to odpowiedź na postanowienia Ojców *Vaticanum II*, którzy w konstytucji *Sacrosanctum Concilium* postanowili: „Należy ponownie opracować obrzęd konsekracji dziewic, znajdujący się w Pontyfikale Rzymskim”¹⁵.

W Polsce¹⁶ obrzęd konsekracji dziewic został zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu Polski 28 maja 1990 r. Księga liturgiczna w języku polskim składa się

W *Synodi et collectiones legum*. T. 2: *Constitutiones apostolorum*. Red. Arkadiusz Baron, Henryk Pietras, 255*. Tłum. Stanisław Kalinkowski, Agnieszka Caba. Kraków: Wydawnictwo WAM.

¹¹ Por. Konecki. 2016. „Historia i teologia konsekracji dziewic”, 61; Bogusław Nadolski. 2012. *Liturgika*. T. 3: *Sakramenty, sakramentalia, błogosławieństwa*. Poznań: Pallottinum, 322.

¹² Por. Konecki. 2016. „Historia i teologia konsekracji dziewic”, 60–62.

¹³ Por. Konecki. 2016. „Historia i teologia konsekracji dziewic”, 63.

¹⁴ Adelajda Sielepin. 2004. „Treści teologiczne w odnowionej księdze «Obrzędy konsekracji dziewic»”. *Ruch Biblijny i Liturgiczny* 57 (2): 104.

¹⁵ KL, nr 80.

¹⁶ W Polsce pierwszą dziewicą konsekrowaną była Zofia Prochownik, która została konsekrowana 12 października 1991 r. w kaplicy biskupów krakowskich. Bożena Szewczul. 2008. „Stan dziewic konsekrowanych jako indywidualna forma poświęcenia życia Bogu”. *Msza Święta* 12: 13.

z: wprowadzenia ogólnego, obrzędu konsekracji dziewic oraz formy alternatywnej, połączonej z profesją mniszą, tekstów do wyboru podczas celebracji (czytania biblijne, psalmy responsoryjne, śpiewy przed Ewangelią, antyfony) oraz dodatku – wzoru formuły profesji.

2. Namaszczenie Duchem Świętym kontynuacją namaszczeń z sakramentów inicjacji chrześcijańskiej

W Wielki Czwartek, podczas Mszy krzyżma w katedrze, biskup konsekruje święty olej krzyżma, którym będzie udzielane namaszczenie chrzcielne i przy sakramencie bierzmowania¹⁷. W tych dwóch znakach sakramentalnych na duszy człowieka zostaje wyciśnięte znamię Ducha Świętego. Dzięki niemu chrześcijanin zostaje wszczepiony w Mistyczne Ciało Chrystusa oraz uzyskuje prawo do udziału w potrójnej misji Syna Bożego: Kapłana, Proroka i Króla. Jak zauważa Jacek Nowak, „znamię wyciśnięte w sakramencie czyni z chrześcijanina obraz Chrystusa – Apostoła Ojca”¹⁸. Można zauważyć, iż chrzest i bierzmowanie w takiej optyce stanowią sakramenty komplementarne. Chrzest, łącząc neofitę z Chrystusem, kształtuje w nim świadomość podobieństwa na obraz Boży. W bierzmowaniu zaś kandydat otrzymuje dar Ducha, by mógł partycypować w życiu Trójcy, jednocześnie uzmysławiając sobie, iż podobieństwo na obraz Boga zapoczątkowane na chrzcie jest ożywiane mocą i działaniem Parakleta¹⁹. Takie spojrzenie na rys pneumatologiczny sakramentów inicjacji chrześcijańskiej pozwala na poczynienie odniesienia do konsekracji dziewic, doszukując się w nim niejako duchowego namaszczenia, kontynuującego dwa poprzednie.

W *Praenotanda* wydania polskiego podkreślono, iż zwyczaj konsekracji dziewic, jaki znany był u początków dziejów Kościoła, doprowadził do powstania uroczystego obrzędu²⁰. Dzięki niemu „dziewice poświęcone Bogu z natchnienia Ducha Świętego ślubują czystość, aby bardziej kochać Chrystusa i lepiej służyć

¹⁷ Por. 2013. *Ceremoniał liturgicznej posługi biskupów. Odnowiony zgodnie z postanowieniem Świętego Soboru Watykańskiego II, wydany z upoważnieniem papieża Jana Pawła II, dostosowany do zwyczajów polskich. Wydanie wzorcowe*. Katowice: Księgarnia św. Jacka, 102.

¹⁸ Jacek Nowak. 1999. *Apostolski wymiar liturgii. Studium teologiczno-liturgiczne w świetle Konstytucji Sacrosanctum Concilium*. Poznań: Pallottinum, 81.

¹⁹ Por. Bogusław Migut. 1996. *Znaki Misterium Chrystusa. Historiozbawcze ujęcie sakramentów według Salvatore Marsilego OSB (1910–1983)*. Lublin: Redakcja Wydawnictw KUL, 152–153.

²⁰ Por. OKD, nr 1.

bliźnim²¹. Zatem we wspomnianym obrzędzie można się doszukać dojrzałej odpowiedzi kobiety na pierwszą konsekrację, która dokonała się w dniu chrztu świętego²², pogłębionej zaś w sakramencie bierzmowania. Taka perspektywa pozwala spojrzeć na trzecią Osobę Trójcy Świętej jako na Tą, której obecność w życiu człowieka posiada permanentny charakter i stanowi impuls do podejmowania działań zgodnych z wolą Boga. Pozwala to kobiecie chrześcijańskiej, żyjącej w świecie, jaśnieć w swoim środowisku jako „znak miłości Kościoła do Chrystusa i eschatologiczny obraz niebieskiej Oblubienicy i przyszłego życia”²³.

W homilii obrzędu konsekracji dziewic biskup podkreśla ów rys chrzcielny, przypominając, iż „Duch Pocieszyciel (...) przez wodę chrztu świętego” czyni z serc dziewic świątynie dla Boga, oraz przez biskupie dłonie i za sprawą Parakleta udziela „nowego namaszczenia duchowego i z nowego tytułu poświęca Bożemu Majestatowi”²⁴. Jak zauważono wcześniej, jest to niejako echo dwóch namaszczeń olejem krzyżma z sakramentów inicjacji chrześcijańskiej. Podczas chrztu, „bramie sakramentów”, namaszczenie przysposabia neofitę do „jedności z Chrystusem Kapłanem, Prorokiem i Królem na życie wieczne”²⁵. W funkcji prorockiej zakłada się dawanie świadectwa o Synu Bożym przez głoszenie słów Dobrej Nowiny każdemu, kto stanie na drodze chrześcijanina. Jak zauważa św. Piotr Damiani, słowo Boże stanowi „miecz Ducha”, w który Chrystus przysposabia swych żołnierzy. Wspomniany autor stwierdza, iż Jezus również „umacnia nim też swe wojowniczkę, przypasując im go do boku. Z obu płci rekrutuje bowiem oddziały (...) dopuszcza bez różnicy mężczyzn i kobiety do zastępów świętego boju”²⁶. Ma to swoje potwierdzenie przy bierzmowaniu. Wówczas chrześcijanin staje się jeszcze bardziej świadkiem i wojownikiem Pana. Zaś przyjmując zniamię trzeciej Osoby Trójcy, upodabnia się do Chrystusa²⁷, który namaszczony Duchem w wodach Jordanu „został posłany, aby wypełniać swo-

²¹ OKD, nr 2.

²² Por. Szewczul. 2008. „Stan dziewic konsekrowanych jako indywidualna forma poświęcenia życia Bogu”, 105.

²³ OKD, nr 1.

²⁴ OKD, nr 16.

²⁵ *Obrzędy chrztu dzieci dostosowane do zwyczajów diecezji polskich*. 1992³. Katowice: Księgarnia św. Jacka, nr 139.

²⁶ Piotr Damiani. 2020. Kazanie LXVIII. W dniu narodzin dziewic (2). W *Kazania o dziewicach*. Red. Krzysztof Skwierczyński, 186. Kraków: Wydawnictwo Benedyktynów Tyniec.

²⁷ Samo słowo greckie *chrisma* (namaszczenie) daje początek słowa „Chrystus”. Chrześcijanin zaś bierze swoje miano właśnie od drugiej Osoby Trójcy Świętej. Dlatego, jak zauważa św. Piotr Damiani: „Imię Chrystusa jest więc rozlanym olejem, ponieważ łaska Ducha Świętego rozlewa się na tyle osób, ile jest takich, którym rzeczywiście przypada w udziale Chrystusowe imię”. Piotr Damiani. 2020. Kazanie LXVII. W dniu narodzin dziewic (1). W *Kazania o dziewicach*. Red. Krzysztof Skwierczyński, 176. Kraków: Wydawnictwo Benedyktynów Tyniec.

je dzieło i rozprzestrzeniać na ziemi ogień Ducha Świętego²⁸. Można z tego wysnuć wnioski, iż konsekracja jawi się w takiej optyce jako trzecie naznaczenie o charakterze duchowym. Paraklet, dając się jako pierwszy w darze, czeka na odpowiedź człowieka. Osoba konsekrowana zaś, otrzymując to duchowe namaszczenie, poświęca swoje życie Bogu. Jednocześnie dziewica zauważa, iż w tej decyzji nie jest sama, ale Duch działa w jej życiu, pozostając na wyciągnięcie ręki, jako bodziec do doskonałości²⁹. Zatem można stwierdzić, iż dziewictwo konsekrowane staje się świadectwem działania trzeciej Osoby Trójcy.

3. Osoba Maryi wzorem doskonałej współpracy dziewicy z Duchem Świętym

Najświętsza Maryja Panna w świadomości wiernych jawi się jako wzór doskonałego dziewictwa, które źródło swoje bierze z mocy Ducha Świętego. Ta prosta dziewczyna wzbudziła w sobie wolę zachowania dziewictwa w środowisku, gdzie nie było ono powszechne. Dlatego Jej decyzja tym bardziej wskazywała, iż jest to owoc natchnienia Ducha Świętego, który zainicjował w sercu Matki Pana pragnienie oddania się całkowicie Bogu³⁰. Już samo tytułowanie jej mianem *Theotokos* wskazuje na współpracę z Parakletem. Jak zauważa Vladimir Zelinskij, w tym tytule, ukazującym Boskie Macierzyństwo Maryi, ukryta jest prawda o „ciszy” Ducha Świętego, jaka ją spowija. Owa cisza duchowej obecności urzeczywistnia „światło wiedzy i serca, które bierze swój początek z macierzyństwa Maryi, nadal żyje i wzrasta w Kościele” oraz objawia się w przeżywaniu ludzkiej egzystencji u boku Matki Chrystusowej³¹.

Zatem jasne się staje, iż podczas konsekracji dziewic przywołana zostaje postać Maryi. Już w pierwszym rozdziale zaznaczono, iż obrzędu powinno się dokonać w „oktawie Wielkanocy lub w uroczystości związanej z tajemnicą Wcielenia, w niedzielę, w święta Najświętszej Maryi Panny lub świętych dziewic³²”. Dzięki temu źródła dziewictwa upatruje się w życiu Syna Bożego i Jego Matki, a także w egzystencji kobiet, które oddały się Bogu na wzór Maryi. Podobną myśl wyrażono w słowach

²⁸ *Obrzędy bierzmowania dostosowane do zwyczajów diecezji polskich*. 2003². Katowice: Księgarnia św. Jacka, nr 22.

²⁹ Triacca. 2005. *Matrimonio e verginità*, 349.

³⁰ Por. Czesław Parzyszek. 2007. *Życie konsekrowane w posoborowym nauczaniu Kościoła*. Ząbki: Apostolicum, 215.

³¹ V. Zelinskij. 2000. Maryja, Duch Święty a świętość. Refleksja prawosławna. W *Kolekcja Communio*. T. 13: *Tajemnica Trójcy Świętej*. Red. Lucjan Balter, Stefan Dusza, Franciszek Mickiewicz, Stanisław Stancel. Tłum. Joanna Chapska, 465. Poznań: Pallottinum.

³² OKD, nr 1.

ordynariusza przed odmówieniem litanii, gdy stwierdza się, iż przez wstawiennictwo Najświętszej Maryi Panny zawsze Dziewicy i wszystkich świętych błaga się Boga Ojca o dar Ducha dla kandydatek³³. Sama litania podaje trzy wezwania odnoszące się do Maryi: „Święta Maryjo”, „Boża Rodzicielko” oraz „Panno nad pannami”³⁴. Można stwierdzić, iż ukazują one zadania, do jakich przygotowują się kandydatki do konsekracji. Z drugiej strony jest to również odzwierciedlenie rzeczywistości Kościoła, który jest „Dziewicą przez nienaruszoną wiarę, Oblubienicą przez nierozwalny związek z Chrystusem i Matką przez liczne potomstwo”³⁵.

Wspomnienie imienia Maryi i Jej panieństwa kładzie akcent na indywidualne powołanie przez Boga każdej z kobiet do zjednoczenia z Nim w stanie dziewiczym przez wiarę. Łączy się to z drugim wezwaniem: „Boża Rodzicielko”. Wyjaśnione zostaje ono w słowach homilii biskupa, który stwierdza, iż kandydatki dla Chrystusa wyrzekły się małżeństwa, ale stały się „matkami w porządku duchowym”, które przyczynią się do tego, „że niezliczone dzieci narodzą się do życia łaski albo to życie odzyskają”³⁶. Implikuje to w świadomości kandydatek prawdę, iż od chwili konsekracji, gdy zstąpił na nich Duch Święty i dotknął ich serc, zostają one uświęcone i powołane do tego, aby gorliwiej służyły Bogu i Kościołowi³⁷.

Zatem można stwierdzić, iż Maryja i Kościół stanowią tajemnicę, w której dziewictwo i macierzyństwo przenikają się nawzajem oraz zostają przedłużone i urzeczywistnione w życiu chrześcijańskich dziewic³⁸. Pozwala to ukazać Najświętszą Maryję Pannę jako „Pośredniczkę” Ducha Świętego, zaś trzecią Osobę Trójcy Świętej jako fundament, na którym dziewice budują świadomość o maryjnych podstawach konsekracji, prowadzących do świętości³⁹.

4. Treści pneumatologiczne w modlitwie konsekracyjnej i pozostałych obrzędach

Św. Jan Paweł II ukazywał Matkę Chrystusa Pana jako przykład, w którym „życie konsekrowane znajduje wspaniałą wzór konsekracji Ojcu, jedności z Sy-

³³ Por. OKD, nr 18.

³⁴ OKD, nr 20.

³⁵ OKD, nr 16.

³⁶ OKD, nr 16.

³⁷ Por. OKD, nr 36.

³⁸ Por. Miazek. 1983. „Odnowiony obrzęd konsekracji dziewic”, 69.

³⁹ Por. Zelinskij. 2000. Maryja, Duch Święty a świętość. Refleksja prawosławna, 465.

nem i uległości Duchowi Świętemu⁴⁰. To odniesienie do Trójcy Świętej wskazuje, iż kobieta poświęcona Bogu ukierunkowuje swoje życie ku Ojcu, aby widzieć w Chrystusie swego Oblubieńca i wzór do naśladowania, pomocy zaś upatrując w trzeciej Osobie Trójcy – Uświęcicielu i Dawcy charyzmatów⁴¹.

Biskup w uroczystej modlitwie konsekuracyjnej prosi dla dziewic, aby Duch „udzielił im roztropnego umiarkowania i mądrej dobroci, powagi i łagodności, czystości i wolności”⁴². Tradycja przypisuje św. Leonowi Wielkiemu autorstwo *sollemnis prex consecrationis*, uznając ją za najstarszą i najpiękniejszą modlitwę konsekuracyjną. W jej skład wchodzi anamneza, rozbudowana epikleza oraz modlitwy wstawieniowe⁴³. Anamneza ma za cel przypomnienie stworzenia świata przez słowo Boga, odkupienie i przywrócenie pierwotnej niewinności, która stanowi przyczynę do tego, aby już tu na ziemi niektórzy cieszyli się radością życia przyszłego i upodobnieniem do aniołów upatrywanego w znaku dziewictwa⁴⁴. Część pneumatohagijna, rozpoczynająca się od słów: „Weź, Panie, w opiekę i obronę te siostry (...)”, stanowi szereg prośb skierowanych do Boga, aby przez Ducha Świętego dziewice konsekrowane uzyskały wielorakie łaski związane ze stanem *ordo virginum*. Dzięki temu działanie trzeciej Osoby Trójcy Świętej nie ogranicza się tylko do powołania i momentu konsekracji, ale również rozciąga się na całe życie osoby konsekrowanej⁴⁵. Oddanie się Bogu, rozpoczęte na chrzcie i potwierdzone konsekracją, właśnie jest odzwierciedleniem tego, w jak przedziwny sposób działa Duch Święty w życiu wybranych do *ordo virginum*⁴⁶. Tutaj ma swoje źródło odpowiadanie na poszukiwanie wciąż na nowo swojej tożsamości, harmonii oraz wrażliwości na kierowane do człowieka słowo Boga⁴⁷.

Rys pneumatohagijny można również odnaleźć w niektórych elementach obrzędu nie mówiących *sensu stricto* o Duchu Świętym. Warto zauważyć, iż obrzęd konsekracji dziewic w swojej strukturze powielał elementy z sakramentu małżeń-

⁴⁰ Jan Paweł II. 1999. *Posynodalna adhortacja „Vita consecrata” o życiu konsekrowanym i jego misji w Kościele i w świecie*. Wrocław: TUM, nr 28.

⁴¹ Por. Anna Kulbacka. 2011. „Istota i skutki konsekracji w stanie dziewic”. *Życie Konsekrowane* 91 (5): 34.

⁴² OKD, nr 24.

⁴³ Por. Dariusz Kwiatkowski. 2015. „Symbolika i teologia liturgicznych obrzędów konsekracji dziewic”. *Teologia Praktyczna* 16: 215.

⁴⁴ Por. OKD, nr 24.

⁴⁵ Por. Janusz Królikowski. 2012. „Za Boskim Oblubieńcem. Teologiczno-liturgiczny sens dziewictwa konsekrowanego”. *Analecta Cracoviensia* 44: 133–134.

⁴⁶ Por. KKK, nr 931.

⁴⁷ Por. Jan Paweł II. 1999. *Posynodalna adhortacja „Vita consecrata”*, nr 71.

stwa lub sakramentu święceń. Jak zauważa Bogusław Nadolski, nie chodziło o zewnętrzne podobieństwo, ale „o wyrażenie teologicznej głębi treściowej dziewiczego związku z Chrystusem i jego nadprzyrodzonej płodności”⁴⁸.

Przykładem może być nałożenie dziewicy welonu (*velatio*). Odzwierciedlało to praktykę z obrzędu małżeństwa, gdy w dniu zaślubin nakładano narzeczonej welon ślubny w kolorze pomarańczowo-czerwonym (*flammeum*)⁴⁹. W takim samym kolorze dostawały welon kandydatki do stanu *ordo virginum* w początkowej fazie formowania się rytu konsekracji dziewic. Dopiero około VII w. nastąpiła zmiana koloru na biały, co nawiązywało do „bieli szaty chrzcielnej lub tradycji zakładania przez pogańskie westalki białego welonu symbolizującego rytualną czystość”⁵⁰. Dzięki gestowi nałożenia welonu kandydatka stawała się oblubienicą Chrystusa⁵¹, a co za tym idzie, wskazywała na duchowe zaślubiny z Panem dokonane mocą Ducha Świętego⁵².

Kolejnym obrzędem zbieżnym z sakramentem małżeństwa jest wręczenie obrączki. Biskup, zwracając się do kandydatek, mówi: „Przyjmijcie obrączkę, znak zaślubin z Chrystusem, i dochowajcie nienaruszonej wierności waszemu Oblubieńcowi, abyście mogły wejść na wieczyste gody”⁵³. Swoją zgodę kandydatki potwierdzają, wypowiadając „Amen”. Zaś w obrzędzie małżeństwa narzeczeni, nakładając sobie obrączki, wypowiadają formułę: „N., przyjmij tę obrączkę jako znak mojej miłości i wierności. W imię Ojca i Syna, i Ducha Świętego”⁵⁴. W obu przypadkach na związek można patrzeć przez pryzmat pneumatologiczny. Obrzęd małżeństwa rzuca światło na ten fakt, uwypuklając go przez prośbę do Ducha, aby uświęcił związek i dał moc do wytrwania w nim⁵⁵. Zatem można stwierdzić, iż tak zarysowana panorama pozwala w obrzędzie konsekracji dziewic widzieć analogię. Przyjmowanie obrączki z rąk biskupa wskazuje na obraz

⁴⁸ Nadolski. 2012. *Liturgika*, 325.

⁴⁹ Por. Czesław Krakowiak. 2018. *Sakrament małżeństwa. Historia – liturgia – praktyka pastoralna*. Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL, 19.

⁵⁰ Szewczul. 2008. „Stan dziewic konsekrowanych jako indywidualna forma poświęcenia życia Bogu”, 12.

⁵¹ Jak zauważył B. Nadolski, przy okazji konsekracji dziewic zaczęto używać wobec nich terminu *sponsa* w celu odróżnienia małżonki, z którą się współżyje, od kobiet nieodbywających kontaktów cielesnych. Nadolski. 2012. *Liturgika*, 322.

⁵² Por. Szewczul. 2008. „Stan dziewic konsekrowanych jako indywidualna forma poświęcenia życia Bogu”, 12.

⁵³ OKD, nr 26.

⁵⁴ *Obrzędy sakramentu małżeństwa dostosowane do zwyczajów diecezji polskich*. 1996³. Katowice: Księgarnia św. Jacka, nr 70.

⁵⁵ Por. *Obrzędy sakramentu małżeństwa*, nr 61.

zaślubin z Chrystusem i ukazuje ukrytą świadomość faktu, iż dokonuje się to przy asyście Ducha Świętego.

Innym przykładem, tym razem zbieżnym z obrzędami sakramentu święceń, jest związana z obrzędami wejścia procesja do ołtarza, „w której biorą udział dziewice mające przyjąć konsekrację”⁵⁶. Jest to nowość w obrzędzie, ponieważ dawniej kandydatki wchodziły po graduale. Jak zauważył Dariusz Kwiatkowski, można tutaj mówić o paraleli do sakramentu święceń, gdy diakoni uczestniczą w procesji wejścia. Dostrzegając owe podobieństwo, zauważa się, iż liturgia konsekracji dziewic otrzymała wyższą rangę⁵⁷. Jednocześnie w procesji wyraża się prawdę, iż kandydatki należą do ludu pielgrzymiego, który zdąża do Niebieskiego Jeruzalem⁵⁸. To zaś implikuje słowa Chrystusa, iż „nie będą się żenić, ani za mąż wychodzić, lecz będą jak aniołowie Boży w niebie” (Mt 22,30), co ma swoje odzwierciedlenie w modlitwie konsekracyjnej. W tym miejscu przychodzi na myśl Osoba Ducha Świętego, który jawi się jako *conditio sine qua non*, aby zaistniał taki stan w osobie konsekrowanej. To w modlitwie biskup przypomina, iż dzieci Boże zrodzone są nie „z krwi ani z woli ciała, ale z Ducha Świętego”⁵⁹.

Podsumowanie

Dziewice, jako wybrane przez Boga i powołane mocą Ducha Świętego, dążą do zjednoczenia z Chrystusem. Trzecia Osoba Trójcy Świętej jawi się jako zwornik liturgii konsekracji, którego obecność nie kończy się na samym obrzędzie, lecz trwa w życiu kandydatek. Paraklet swoją cichą obecnością dopomaga kobietom w podejmowaniu decyzji oddania się Bogu na wyłączność, ukazując przykład Najświętszej Panny Maryi i Kościoła. Na tym fundamencie dziewice konsekrowane, budując swą codzienną rzeczywistość, mogą dostrzegać interwencje Ducha Bożego. To dzięki duchowemu namaszczeniu pochodzącemu z obrzędu konsekracji dziewice kontynuują w nowej roli to, co zostało w nich zapoczątkowane podczas sakramentów inicjacji chrześcijańskiej, gdy zostały naznaczone olejem świętego krzyżma. Dzięki temu ukazują się jako dzieci Boże i oblubienice Chrystusa, które świadczą o Bożej miłości oraz obecności Ducha Pocieszycy-

⁵⁶ OKD, nr 9.

⁵⁷ Por. Kwiatkowski. 2015. „Symbolika i teologia liturgicznych obrzędów konsekracji dziewic”, 204.

⁵⁸ Por. Dariusz Kwiatkowski. 2015. *O znakach liturgicznych najprościej*. Szydłówek – Toruń: Wydawnictwo Ikona, 75.

⁵⁹ OKD, nr 24.

ciela w rzeczywistości, jaka je otacza. Konsekrowane dziewice urzeczywistniają w świecie wzór świętości i pokory, jaki im przyświeca, gdy wpatrzone w dziewiczy przykład Maryi, mocą Ducha, idą przez życie. Analizowane teksty obrzędu niejednokrotnie ukazują ową prawdę, iż trzecia Osoba Trójcy Świętej jest sprawcą oraz Tym, który podtrzymuje dziewice w ich dążeniach. Zatem za słuszne można uznać mówienie o permanentnej obecności i działaniu Ducha Świętego w życiu dziewic konsekrowanych.

Bibliografia

Źródła

- Ceremoniał liturgicznej posługi biskupów. Odnowiony zgodnie z postanowieniem Świętego Soboru Watykańskiego II, wydany z upoważnienia papieża Jana Pawła II, dostosowany do zwyczajów diecezji polskich. Wydanie wzorcowe.* 2013. Katowice: Księgarnia św. Jacka.
- Jan Paweł II. 1999. *Posynodalna adhortacja „Vita consecrata” o życiu konsekrowanym i jego misji w Kościele i w świecie.* Wrocław: TUM.
- Katechizm Kościoła Katolickiego.* 2002. Poznań: Pallottinum.
- Kongregacja ds. Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego. 2019. *Ecclesiae sponsae imago. Instrukcja na temat ordo virginum.* Pelplin: Wydawnictwo Bernardinum.
- Obrzędy bierzmowania dostosowane do zwyczajów diecezji polskich.* 2003². Katowice: Księgarnia św. Jacka.
- Obrzędy chrztu dzieci dostosowane do zwyczajów diecezji polskich.* 1998³. Katowice: Księgarnia św. Jacka.
- Obrzędy sakramentu małżeństwa dostosowane do zwyczajów diecezji polskich.* 1996³. Katowice: Księgarnia św. Jacka.
- Pontyfikał Rzymski. Odnowiony zgodnie z postanowieniem Świętego Soboru Powszechnego Watykańskiego II, wydany z upoważnienia papieża Pawła VI, poprawiony staraniem papieża Jana Pawła II: Obrzędy konsekracji dziewic.* Wydanie wzorcowe. 2001. Katowice: Księgarnia św. Jacka.
- Sobór Watykański II. 2002. *Konstytucje, dekryty, deklaracje. Tekst polski.* Poznań: Pallottinum.
- Święta Kongregacja Kultu Bożego. 2001. Dekret. W *Pontyfikał Rzymski. Odnowiony zgodnie z postanowieniem Świętego Soboru Powszechnego Watykańskiego II, wydany z upoważnienia papieża Pawła VI, poprawiony staraniem papieża Jana Pawła II: Obrzędy konsekracji dziewic.* Wydanie wzorcowe. Katowice: Księgarnia św. Jacka, 7–8.

Bibliografia załącznikowa

- Dziewica. 2001. W *Leksykon biblijny*. Red. Fritz Rienecker, Gerhard Maier. Red. wyd. pol. Waldemar Chrostowski. Tłum. Danuta Irmińska, 192. Warszawa: Oficyna Wydawnicza „Vocatio”.
- Konecki Krzysztof. 2016. „Historia i teologia konsekracji dziewic”. *Anamnesis* 84 (1): 57–68.
- Konstytucje Apostolskie. 2007. W *Synodi et collectiones legum*. T. 2: *Constitutiones apostolorum*. Red. Arkadiusz Baron, Henryk Pietras, 1*–293*. Tłum. Stanisław Kalinkowski, Agnieszka Caba. Kraków: Wydawnictwo WAM.
- Krakowiak Czesław. 2018. *Sakrament małżeństwa. Historia – liturgika – praktyka pastoralna*. Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL.
- Królikowski Janusz. 2012. „Za Boskim Oblubieńcem. Teologiczno-liturgiczny sens dziewictwa konsekrowanego”. *Analecta Cracoviensia* 44: 127–138.
- Kulbacka Anna. 2011. „Istota i skutki konsekracji w stanie dziewic”. *Życie Konsekrowane* 91 (5): 34–44.
- Kwiatkowski Dariusz. 2015. *O znakach liturgicznych najprościej*. Szydłówek – Toruń: Wydawnictwo Ikona.
- Kwiatkowski Dariusz. 2015. „Symbolika i teologia liturgicznych obrzędów konsekracji dziewic”. *Teologia Praktyczna* 16: 201–221.
- Miażek Jan. 1983. „Odnowiony obrzęd konsekracji dziewic”. *Collectanea Theologica* 53 (3): 69–76.
- Migut Bogusław. 1996. *Znaki Misterium Chrystusa. Historiozbawcze ujęcie sakramentów według Salvatore Marsilego OSB (1910–1983)*. Lublin: Redakcja Wydawnictw KUL.
- Nadolski Bogusław. 2012. *Liturgika*. T. 3: *Sakramenty, sakramentalia, błogosławieństwa*. Poznań: Pallottinum.
- Nowak Jacek. 1999. *Apostolski wymiar liturgii. Studium teologiczno-liturgiczne w świetle Konstytucji „Sacrosanctum Concilium”*. Poznań: Pallottinum.
- Parzyszek Czesław. 2007. *Życie konsekrowane w posoborowym nauczaniu Kościoła*. Ząbki: Apostolicum.
- Damiani Piotr. 2020. Kazanie LXVII. W dniu narodzin dziewic (1). W *Kazania o dziewicach*. Red. Krzysztof Skwierczyński, 175–181. Kraków: Wydawnictwo Benedyktynów Tyniec.
- Damiani Piotr. 2020. Kazanie LXVIII. W dniu narodzin dziewic (2). W *Kazania o dziewicach*. Red. Krzysztof Skwierczyński, 183–194. Kraków: Wydawnictwo Benedyktynów Tyniec.
- Potterie Ignace de la. 1994. Dziewictwo. W *Słownik teologii biblijnej*. Tłum. Kazimierz Romaniuk, 253–256. Poznań: Pallottinum.
- Sielepin Adelajda. 2004. „Treści teologiczne w odnowionej księdze «Obrzędy konsekracji dziewic»”. *Ruch Biblijny i Liturgiczny* 57 (2): 103–112.
- Szewczul Bożena. 2008. „Stan dziewic konsekrowanych jako indywidualna forma poświęcenia życia Bogu”. *Msza Święta* 12: 11–13.

- Triacca Achille M. 2005. *Matrimonio e verginità. Teologia e celebrazione per una pienezza di vita in Cristo*. Città del Vaticano: Libreria Editrice Vaticana.
- Zelinskij Vladimir. 2000. Maryja, Duch Święty a świętość. Refleksja prawosławna. W *Kolekcja Communio*. T. 13: *Tajemnica Trójcy Świętej*. Red. Lucjan Balter, Stefan Dusza, Franciszek Mickiewicz, Stanisław Stancel, 465–473. Tłum. Joanna Chapska. Poznań: Pallottinum.

KLAUDIA KORDA, mgr teologii; studentka studiów teologicznych (*ad licentiam*) na Wydziale Teologicznym UKSW / Master of Theology; Student of the theological studies (*ad licentiam*) at the Department of Theology of Liturgy at the Faculty of Theology, Cardinal Stefan Wyszyński University in Warsaw.